

UOT 338

V.S.İsmaylov

Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası
b.isgandarov@atmu.edu.az

AZƏRBAYCANDA İQTİSADI MODERNLƏŞMƏNİN ƏSAS İSTİQAMƏTLƏRİ

Açar sözlər: *iqtisadi islahatlar, modernləşmə, innovativ inkişaf*

Məqalədə Azərbaycanın iqtisadi modernləşməsinin əsas istiqamətləri araşdırılır. Bu mövzuda müasir elmi ədəbiyyatda mövcud olan fikirlərə tənqidi bir baxış verilir. İqtisadi modernləşmənin milli iqtisadiyyatın bütün sektorlarının yenidən qurulmasını, kadr hazırlığı sisteminin təkmilləşdirilməsini, innovativ texnologiyaların tətbiqini, ən perspektivli sektorlarına investisiya cəlb etməklə iqtisadiyyatın strukturunun optimallaşdırılmasını nəzərdə tutduğu göstərilir. Məqalədə dövlətin milli iqtisadiyyatın ayrı-ayrı sahələrinin modernləşdirilməsi siyasətinin təhlili, respublika bölgələrinin inkişafını stimullaşdırmağa yönəlmiş dövlət proqramlarının icrası da verilmişdir. İqtisadi modernləşmənin Azərbaycanın ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən başlanılan və bu gün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən uğurla həyata keçirilən modernləşdirmə siyasətinin tərkib hissəsi olduğu vurğulanır.

В.С.Исмаилов

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Ключевые слова: *экономические реформы, модернизация, инновационное развитие*

В статье рассматриваются основные направления экономической модернизации Азербайджана. Дается критический обзор имеющихся в современной научной литературе точек зрения по данному вопросу. Указывается, что экономическая модернизация предполагает глубокую перестройку всех секторов национальной экономики, совершенствование системы подготовки кадров, внедрение инновационных технологий, оптимизацию самой структуры экономики за счет привлечения инвестиций в наиболее перспективные ее отрасли. В статье дается также анализ проводимой государством политики модернизации отдельных отраслей национальной экономики, реализации государственных программ, направленных на стимулирование развития регионов республики. Подчеркивается, что экономическая модернизация является составной частью политики модернизации, инициированной общенациональным лидером Азербайджана Гейдаром Алиевым, которая в наши дни успешно осуществляется Президентом Азербайджанской Республики Ильхамом Алиевым.

MAIN DIRECTIONS OF ECONOMIC MODERNIZATION IN AZERBAIJAN

Keywords: *economic reforms, modernization, innovation development*

The article discusses the main directions of economic modernization of Azerbaijan. A critical overview of the current scientific literature views on this issue is given. It is indicated that economic modernization involves a deep restructuring of all sectors of the national economy, improving the training system, introducing innovative technologies, optimizing the structure of the economy itself by attracting investments in its most promising sectors. The article also provides an analysis of the State's policy of modernizing certain sectors of the national economy and implementing State programmes aimed at stimulating the development of the regions of the Republic. It is emphasized that economic modernization is an integral part of the modernization policy initiated by the national leader of Azerbaijan Heydar Aliyev and which today is successfully implemented by the President of Azerbaijan İlham Aliyev.

Ədəbiyyatda iqtisadi modernləşməyə dair konkret və xüsusi təriflər verilmişdir. V.S.Belıx yazır ki, iqtisadi modernləşmə adı altında Rusiyanın iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş bir sıra Qərb ölkələrindən geri qalmasının aradan qaldırılması istiqamətində müasir dövrün tələblərinə cavab verən iqtisadiyyatın təkmilləşdirilməsi yolu ilə kompleks tədbirlər başa düşülür [8, s.8].

«İqtisadi modernləşmə» anlayışı inkişaf səviyyəsinə görə qabaqcıl ölkələrlə müqayisədə geriliyin aradan qaldırılması, yenilənmə yolu ilə müasir inkişaf etmiş ölkələr sırasına çıxmağı ifadə edir. Bu öz ifadəsini:

- birincisi, Azərbaycan müəssisələrinin məhsullarının dünya bazarında özünə layiqli yer tutmasında;

- ikincisi, istehsalatda mövcud olan köhnə maşın və avadanlıqların müasir elmi texnologiyalara əsaslanan daha məhsuldarları ilə əvəz edilməsində;

- üçüncüsü, ən yeni dünya innovasiya proseslərinə üzvi şəkildə daxil olmaqda, dünya iqtisadiyyatına tam inteqrasiyada, o cümlədən təşkilat və idarəetmə sahəsində ən yeni nailiyyətlərin əldə edilməsində;

- dördüncüsü, kadrların yenidən hazırlanmasında, ixtisaslarının artırılmasında və yenidən öyrədilməsində;

- beşincisi, iqtisadiyyatın struktur irəliləyişlərinin həyata keçirilməsində, sənaye ölkələrinin inkişaf meyarlarına cavab verən istehsal strukturlarının formalaşdırılmasında.

Azərbaycanın dövlət idarəçiliyində iqtisadi modernləşmə radikal aqrar islahatların aparılması ilə başladı. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasında aparılan aqrar islahatların MDB məkanında aparılan aqrar islahatlardan fərqli özünəməxsus xüsusiyyətləri vardır. İ.Həsənov Azərbaycan Respublikasında aparılan aqrar islahatların aşağıdakı üç fərqli xüsusiyyətini

göstərmişdir:

“Dövlət başçısının təşəbbüsü ilə Azərbaycan Respublikasında torpaq vətəndaşlara pulsuz verilmişdir. Bunun nəticəsində 3 milyon 300 min adam torpaq mülkiyyətçisinə çevrilmişdir. Bu işə güclü mülkiyyətçilər sinfinin yaranmasına və yeni əkinçilik münasibətlərinin formalaşmasına gətirib çıxarmış, torpaqdan rəşional və məhsuldar istifadə edilməsini şərtləndirmiş, torpağa qayğıkeş münasibəti zəruri etmişdir” [4].

Ən yararlı və keyfiyyətli torpaqlar özəlləşdirilmişdir. Başqa MDB ölkələrindən fərqli olaraq vətəndaşlara az yararlı və yararsız torpaqlar deyil, keçmiş kolxoz və sovxozların ən yararlı və münbit torpaqları verilmişdir. Eyni zamanda torpaq sahiblərinə onların mülkiyyətində olan torpaq sahələrinə müstəsna hüquqlar (alqı-satqı, bağışlama, icarəyə və ya istifadəyə vermə, vəsiyyət etmə, girov qoyma və s.) verilmişdir ki, bu da Azərbaycan Respublikasında torpaq islahatlarının SSRİ-nin başqa respublikalarında olduğu kimi formal şəkildə deyil, əsaslı fundamental şəkildə aparıldığını sübut edir.

“Yaşayış yerindən və şəxsiyyətindən asılı olmayaraq ölkə ərazisində yaşayan bütün vətəndaşlara torpaqdan istifadə və torpağı icarəyə götürmək hüququ verilir, Azərbaycan Respublikasının istənilən vətəndaşı torpağın alqı-satqı prosesində, torpaqla bağlı müxtəlif müqavilə və bağlaşmalarda iştirak edə bilər. Başqa sözlə, torpaq mülkiyyətçisinə çevrilmiş 3 milyon 300 min subyektlə yanaşı, əhalinin qalan hissəsi də torpaq-vətəndaşlıq münasibətlərindən kənarlaşdırılmır” [5, s.284-285].

Torpaq islahatlarının uğurla həyata keçirilməsi üçün dəqiq və elmi cəhətdən əsaslandırılmış hüquqi bazanın yaradılması olduqca zəruri idi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə torpaq islahatları ilə bağlı məsələlər Milli Məclisin müzakirəsinə verildi. Aparılan müzakirələr nəticəsində 1996-cı il iyulun 16-da «Torpaq islahatı haqqında» qanun qəbul edildi. «Torpaq islahatı haqqında» qanunun qəbul edilməsi ölkədə aparılan torpaq islahatlarının başlanğıcı oldu. Bundan sonra torpaq islahatları ilə bağlı bir çox qanun qəbul edildi. «Torpaq icarəsi haqqında», «Torpaq bazarı haqqında», «Torpaq vergisi haqqında», «Torpaq kadastrı, torpaqların monitorinqi və yer quruluşu haqqında» və digər qanunların qəbul edilməsi aqrar modernləşmənin həyata keçirilməsi üçün möhkəm hüquqi baza oldu.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2003-cü il oktyabrın 15-də prezident seçildikdən sonra Ümummilli lider Heydər Əliyevin aqrar modernləşmə siyasətini uğurla davam etdirdi.

Beləliklə, vətəndaşların torpaq mülkiyyət hüququ barədə dövlət aktları ilə təmin edilməsi və özəlləşdirilən torpaqların qanuni sahiblərinə verilməsi ilə torpaq islahatlarının birinci mərhələsi başa çatdırıldı. Bundan sonra torpaq islahatlarının ikinci mərhələsi başlandı. Aqrar islahatların ikinci mərhələsi başlıca olaraq bələdiyyə torpaqlarının bələdiyyələrə verilməsindən ibarət idi.

Respublikada aparılan torpaq islahatları digər Müstəqil Dövlətlər Birliyi ölkələrində böyük maraqla qarşılanmışdır. Moldova, Ukrayna, Tacikistan və s. ölkələrin nümayəndə heyətləri respublikamıza gəlmiş, Azərbaycanın təcrübəsini öyrənmişdilər. Müstəqil Azərbaycan Respublikası tarixinə «Heydər Əliyevin aqrar islahatları kimi daxil olmuş torpaq islahatlarının həyata keçirilməsi prosesi və metodları digər Müstəqil Dövlətlər Birliyi ölkələri üçün də optimal model kimi qəbul edilmişdir. Torpaq islahatlarının birinci mərhələsinin başa çatması ilə kolxoz və sovxozların 1391716 hektar torpaq fondu özəlləşdirilərək vətəndaşların xüsusi mülkiyyətinə verilmişdir» [1, s.288].

V.Qasımlı Azərbaycanda aqrar sahənin modernləşdirilməsinin aşağıdakı xüsusiyyətlərini göstərmişdir:

1. “Modernləşmə nəticəsində aqrar sferada kapitalın məhsuldarlığı artır;
2. Modernləşmə daha yüksək ixtisaslı əmək qüvvəsinə tələbat yaradır;
3. Modernləşmə aqrar istehsalın rəqabət qabiliyyətini yüksəldir;
4. Modernləşmə aqrar sferada yeni təşkilati və idarəetmə mexanizminin yaradılmasına təkan verir;
5. Modernləşmə Azərbaycanda elmin müəyyən sahələrinə praktik tələbat yaradır və elmin kommersionlaşdırılmasına töhvə verir;
6. Modernləşmə təhsil sahəsində daha praktik əhəmiyyətli ixtisaslar üzrə kadrların yetişdirilməsi üçün əsaslar yaradır və təhsil-biznes əlaqələrinin kompleks xarakter almasına stimül verir;
7. Modernləşmə zəncirvari reaksiya şəklində aqrar sahəyə xidmət edəcək iqtisadiyyatın sektorlarının inkişafını təmin eldir;
8. Modernləşmə aqrar sahənin ixrac imkanlarını genişləndirir;
9. Aqrar sahənin modernləşməsi regionların sosial-iqtisadi inkişafını sürətləndirir;
10. Modernləşmə xarici investisiyaların aqrar sahəyə axını üçün zəmin yaradır;
11. Modernləşmə aqrar sahədə işçi qüvvəsinə olan tələbatı azaldır və beləliklə, urbanizasiya üçün şərait yaradır” [3, s.119].

V.Qasımlı həmçinin aqrar iqtisadiyyatın inkişafı üçün elmi-tədqiqat işlərinin aparılmasının aşağıdakı mühüm istiqamətlərini də vermişdir:

- “kənd təsərrüfatı sahəsinin rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi;
- istehsal amillərinin məhsuldarlığının artırılması üçün yolların araşdırılması;
- kənddə sosial rifah halının yaxşılaşdırılması və urbanizasiya prosesinin ölkənin ümumi sosial-iqtisadi inkişaf maraqlarına uyğunlaşdırılması və s.

Bitkiçilikdə elmi tədqiqatların aşağıdakı istiqamətləri mühüm əhəmiyyət daşıyır:

- gen və hüceyrə mühəndisliyi və biotexnologiyaya əsaslanmaqla məhsuldar sortların hazırlanması;

- ekoloji tarazlığı qorumaqla torpağın məhsuldarlığının artırılması üçün üsulların inkişaf etdirilməsi;

- kənd təsərrüfatı məhsullarının minimum maddi, enerji və əmək şərfi ilə becərilməsi texnologiyasının hazırlanması;

- seleksiya materialı kimi bitki genlərinin və mikroorqanizmlərin istifadəyə yararlı gövdələrinin bankının formalaşdırılması və s.

Heyvandarlıq və baytarlıqda elmi-tədqiqat fəaliyyəti aşağıdakı istiqamətlərə yönəldilməlidir:

- məhsuldar cinslərin (tiplərin) yaradılması;

- effektiv texnologiyaların (yemləmə, saxlama və s.) qurulması;

- yem bazasının inkişafı;

- xəstəliklərlə mübarizənin səmərəli yollarının tapılması və s.

Kənd təsərrüfatının mexanikləşdirilməsi və elektrikləşdirilməsi sahəsində elmi-tədqiqatların aşağıdakı istiqamətləri vacibdir:

- kəndli təsərrüfatlarında və təsərrüfatın müxtəlif formalarında istifadəyə uyğunlaşdırılmış çoxfunksiyalı maşın-traktor aqreqatlarının hazırlanması;

- ekoloji təmiz məhsul istehsalı üçün resursa (xüsusən də elektrik enerjisinə) qənaət edən texnologiyaların tətbiqi üçün texniki vasitələrin hazırlanması və s.

Məhsulların hazırlanması və saxlanması üçün elmi-tədqiqatların ehtiyac duyulduğu istiqamətlər aşağıdakılardır:

- müəssisələr üçün qaz vasitələri, aşağı temperaturu donma, vakuum və başqa müasir metodların tətbiqi ilə kənd təsərrüfatı məhsullarının hazırlanması və saxlanması üçün avadanlığın hazırlanması;

- fiziki-kimyəvi və bioloji proseslərin tətbiqi ilə geniş növ məhsul istehsalında tullantısız texnologiyaların yaradılması;

- müasir tələblərə cavab verən qablaşdırma üsullarının inkişaf etdirilməsi və s. [3, s.120-121].

Aqrar sahənin modernləşdirilməsinin ən mühüm istiqamətlərindən biri də istehsal olunan məhsulların daxili və xarici bazarlara çıxarılması imkanlarının olmasıdır. Azərbaycanda bu sahədə dövlət tərəfindən mühüm işlər görülür. Kənd təsərrüfatı məhsullarının satışı məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 23 dekabr tarixli Fərmanı ilə «Elektron kənd təsərrüfatı» informasiya sistemi haqqında Əsasnamə», 2019-cu il 27 iyun tarixli 759 nömrəli Fərmanı ilə «Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının subsidiyalaşdırılması Qaydası» təsdiq edilmişdir. Elektron Kənd Təsərrüfatı İnformasiya Sistemində (EKTİS) fermerlər və digər kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçıları qeydiyyatdan keçərək istehsal etdikləri məhsullar haqqında məlumat yerləşdirirlər. EKTİS-də fermerlərin qeydiyyatdan keçməsi ilə bağlı maarifləndirmə işləri aparılır. Fermerlərə informasiya-məsləhət xidmətinin göstərilməsində Aqrar İnkişaf Könüllüləri və ASAN Xidmət könüllüləri fəal iştirak edirlər. ASAN Xidmət Mərkəzlərində

EKTİS-in tətbiqi ilə bağlı xüsusi xidmət pəncərələri yaradılıb. Səyyar ASAN Xidmət avtobuslarında Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilən maarifləndirmə işləri çərçivəsində fermerlərə informasiya-məsləhət xidməti göstərilir.

Beləliklə, sahibkarlar və fermerlər EKTİS-də pulsuz qeydiyyatdan keçməklə öz məhsullarının satışı barədə məlumatları şəkillərlə birlikdə yerləşdirə bilirlər. Kənd təsərrüfatı məhsulları istehlakçıları öz məhsullarını evdən çıxmadan istənilən yerdə müştərilərə satmaq imkanına malikdirlər.

Azərbaycan iqtisadiyyatında sənayenin modernləşdirilməsi dövlət idarəçiliyində iqtisadi modernləşmənin mühüm istiqamətlərindən biridir.

Prezident İlham Əliyev «Azərbaycan Respublikası Regionlarının 2019-2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı»nın icrasının birinci ilinin yekunlarına həsr olunan konfransda demişdir: «Əlbəttə ki, ölkəmizin əhəmiyyətini, rolunu və bizə olan münasibəti əks etdirən son hadisə Davos Ümumdünya İqtisadi Forumu çərçivəsində Davos Forumu ilə Azərbaycan arasında Dördüncü Sənaye İnqilabı üzrə Bakıda regional mərkəzin yaradılması hadisəsidir. Bu, çox əlamətdar hadisədir. Çünki Davos Ümumdünya İqtisadi Forumu dünyada bir nömrəli Forumdur, bundan yuxarı yoxdur. Bu həm siyasi, həm iqtisadi sahədə nömrə birdir və bu bölgədə, Cənubi Qafqazda, Orta Asiyada Azərbaycanı mərkəz kimi seçmək, əlbəttə, böyük hadisədir, mən və Forumun prezidenti niyyət protokolunu imzaladıq, indi işlər başlanacaq və Dördüncü Sənaye inqilabında Azərbaycan lider olmalıdır. Necə ki, Davos Forumu bizi lider kimi görür, biz də lider olmalıyıq. Ona görə ki, bu, gələcək inkişafımız deməkdir. Biz elmi tərəqqini, inkişafı təmin etməliyik, ölkəmizi gələcəyə aparmalıyıq, müasirləşdirməliyik. Beləliklə, hesab edirəm ki, bu hadisə bizim növbəti uğurumuzdur, növbəti qələbəmizdir. Əminəm ki, bundan sonra qələbələrımızın sayı çox olacaq» [2].

Müasir dövrdə Azərbaycan Respublikasında sənayenin kimya, neft məhsulları, metallurgiya, tikinti materialları, əczaçılıq, rezin və plastmas, hazır metal məmulatları, kompüter və digər elektron avadanlıqlar, maşın və maşın avadanlıqları istehsalı, elektrik enerjisi və elektrik avadanlıqları, qaz və buxar istehsalı, su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı, kosmik sənaye və s. sahələrinin modernləşməsi prosesi gedir.

Ə.Nuriyev Azərbaycan Respublikasında sənayenin modernləşdirilməsi prosesi ilə bağlı qeyd edir ki, «Birincisi və başlıcası, son illərdə regionların inkişafı üzrə Dövlət Proqramlarına uyğun olaraq qeyri-neft sektoru sürətlə inkişaf etmiş və nəticədə 2010-cu ildən başlayaraq Respublika iqtisadiyyatının inkişafının ağırlıq mərkəzi həm artım sürətinə, həm də investisiya qoyuluşunun miqdarına görə neft sektorundan qeyri-neft sektorunun, o cümlədən neft sənayesindən qeyri-neft sənayesinin üzərinə keçmişdir.

İkincisi, məlumdur ki, bütün dünyada keçid dövrünün mühüm

xüsusiyyətlərindən biri bu dövrdə başlıca olaraq kiçik və orta müəssisələrin tikilməsi və ölkə ərazisində səpələnməsi prosesinin baş verməsidir. Buna uyğun olaraq keçid dövründə Respublikanın demək olar ki, bütün inzibati rayon və şəhərlərində ağac emalı, ərzaq məhsulları, tikinti materialları istehsalı, maşınqayırma, energetika və digər sənaye sahələrinə aid yeni kiçik və orta müəssisələr və ya sənaye istehsal sahələri istifadəyə verilmişdir. Həm də bu sənaye müəssisələri ən çox mövcud sənaye mərkəzlərində deyil, inzibati rayon mərkəzlərində, kiçik şəhər və qəsəbələrdə yerləşdirilmiş və beləliklə də, Respublikada sənaye müəssisələrinin ərazi üzrə səpələnməsi prosesi getmişdir. Nəticədə bir çox rayon və kiçik şəhərlərin sənaye, aqrar-sənaye mərkəzlərinə çevrilməsi meyli güclənmişdir. Bu rayon və şəhərlərdə yeni müəssisələrin tikintisi üçün real şərait yaranmışdır. Bunlara misal olaraq Naxçıvan, Ağstafa, Zaqatala, Qəbələ, Şamaxı, Dəvəçi, Xaçmaz, Şəmkir, Sabirabad, Lənkəran, İmişli, Gədəbəy, Qaradağ rayon və şəhərlərini göstərmək olar. Lakin 2008-2009-cu illərdən başlayaraq bu proses başa çatır, yeni, nisbətən iri müəssisələr, həm də bir sıra hallarda sənayenin mütərəqqi sahələrinə aid böyük müəssisələr tikilməyə başlanmışdır ki, bunlar da məlum olduğu kimi, sənaye-istehsal kompleksləri və sənaye qovşaqlarının əsasını təşkil edir.

Üçüncüsü, qeyri-neft sektoruna aid sənaye müəssisələrinin strukturunda mütərəqqi sənaye sahələrinə aid yeni müəssisələrin xüsusi çəkisi sürətlə artır və mütərəqqi sənaye sahələri bütövlükdə sənayeyə nisbətən daha sürətlə inkişaf edir ki, bu da keçid dövrünə deyil, inkişaf etməkdə olan cəmiyyətə xas olan xüsusiyyətdir. Əgər 2007-ci ilə qədər rayonlarda əsasən tikinti, meşə-ağac emalı, yüngül, yeyinti sənayesinə aid kiçik və orta müəssisələr tikilirdisə, 2007-ci ildən, xüsusilə, 2008-ci ildən başlayaraq sənayenin mütərəqqi sahəsi olan energetika, maşınqayırma, metal emalı, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları və başqa sahələrlə əlaqədar yeni müəssisələr tikilməyə, mövcud müəssisələrdə istehsal gücü artırılmağa başladı. Sənayenin digər mütərəqqi sahələrinə aid müəssisələr də tikilib istifadəyə verilmişdir. Buna misal olaraq Naxçıvan və Gəncə avtomobil zavodlarını, Sumqayıt texnoparkını, Mingəçevirdə Generator Zavodunu, Naxçıvan Əlvan metal emalı zavodunu, Gədəbəydə Qızıl-mis emalı zavodunu, Bakıda Kabel zavodunun, Cihaz istehsalat birliyinin yenidən qurulması və istifadəyə verilməsini, habelə çoxsaylı energetika müəssisələrini və i.a. göstərmək olar.

Dördüncüsü, məlumdur ki, energetika sənayenin çox mühüm sahəsidir. Müasir dövrdə bu sahə iqtisadiyyatın müasirləşməsi və inkişafının hərəkətverici qüvvəsidir. Məhz buna görə müstəqillik illərində bu sahənin inkişafına dövlət tərəfindən böyük diqqət verilmiş, Respublikamızda güclü energetika sistemi formalaşdırılmışdır [5, s.291-297].

Azərbaycanın islahatların yeni mərhələsinə qədəm qoyduğunu qeyd edən Prezident İlham Əliyev «Azərbaycan Respublikası Regionlarının 2019-2023-cü

illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı»nın icrasının birinci ilinin yekunlarına həsr olunan konfransda demişdir: «Hesab edirəm ki, keçən il iqtisadi sahədə yaxşı nəticələr əldə edilib. Azərbaycan indi iqtisadi inkişaf, ciddi islahatlar yolundadır. Çünki bu islahatlar insanların həyat səviyyəsini yaxşılaşdırır, ölkəmizin iqtisadiyyatını sürətləndirir, ölkəmizdə mövcud olan xoşagəlməz problemlərin həllində isə çox önəmli rol oynayır. Adətən çox köklü iqtisadi və siyasi islahatlar böyük problemlər də gətirir. Yəni bu islahatlar bəzi hallarda, daha doğrusu, bir çox hallarda insanların həyat tərzinə mənfi təsir göstərir. Azərbaycanda isə islahatlar ardıcıl şəkildə aparılır. Bu, düşünülmüş siyasətdir. Sadəcə olaraq, biz indi islahatların yeni mərhələsinə qədəm qoymuşuq. Ona görə həm iqtisadi sahədə, həm siyasi sahədə aparılan islahatlar xalqımızın, dövlətimizin maraqlarına xidmət edir. Eyni zamanda çox ciddi struktur və kadr islahatları aparılmışdır» [6].

Yuxarıda qeyd etdik ki, iqtisadiyyatın modernləşməsinin birinci istiqaməti Azərbaycanın innovativ inkişafıdır. Ümumiyyətlə, innovasiya olmadan modernləşmə mümkün deyil. İstənilən modernləşmə innovasiya əsasında həyata keçirilir.

Ümumiyyətlə, modernləşmə və innovasiyalı inkişaf müasir cəmiyyətin uğurlu inkişafının ayrılmaz xarakteristikasını özündə ifadə edir. Azərbaycan dövlətinin sosial-iqtisadi inkişafında əldə etdiyi uğurların əsasında iqtisadi modernləşmə və innovasiyalar durur [7]. Müasir dünyada rəqabətin yüksək səviyyəsinin mövcud olması innovasiyaların tətbiqi yolu ilə əldə olunan effektivliyin durmadan yüksəldilməsini tələb edir. Hazırkı şəraitdə son illərdə Azərbaycanda modernləşmə yolu ilə aparılan dərin islahatlar həm ictimai həyatın bütün sahələrində – sosial, iqtisadi, siyasi, mədəni sahələrində, həm də dövlət idarəçiliyinin bütün səviyyələrində baş verən kardinal islahatların prioritetlərini əvvəlcədən müəyyən edir.

Modernləşmə və innovasiya prosesləri bir-biri ilə qarşılıqlı şəkildə sıx bağlıdır. İnnovasiyalı inkişaf özündə modernləşmənin başlıca istiqamətlərini ifadə edir. Azərbaycanda son illərdəki tendensiyalar göstərir ki, innovasiyalar hər şeyi əhatə edir. Əgər əvvəllər innovasiyalar lokal şəkildə, xüsusilə də texniki fəaliyyət sahələrinə tətbiq edilirdisə, hazırda innovasiyalar ictimai həyatın və dövlət idarəçiliyinin bütün sahələrinə tətbiq edilir. Bundan başqa innovasiya fəallığı təkcə kommersiya strukturları və elmi müəssisələr üçün xarakterik deyil, həm də dövlət idarəçiliyinin bütün sahələri üçün də xarakterikdir.

Azərbaycanda son onillikdə innovasiyalı iqtisadiyyatın yaradılması ölkənin inkişafının strateji istiqamətini təşkil edir. İnnovasiyalı iqtisadiyyat daimi inkişafda olan bir sistemdir. Buna görə də bir çox inkişaf etmiş ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da innovasiyalı iqtisadiyyatda kiçik və orta biznesin inkişafına xüsusi diqqət yetirilir. Kiçik və orta biznes daha çox mütəhərrikdir, onda daima yeniləşmə baş verir.

Ə.Nuriyev yazır ki, «İqtisadiyyat sahəsində innovasiya yönümlü inkişaf başlıca olaraq müasir elmi-texniki-texnoloji yeniliklərin yaradılması və təsərrüfat fəaliyyəti sahələrinə tətbiqini, yeni mütərəqqi idarəetmə formalarının, yeni rəqabət qabiliyyətli məhsul istehsalının mənimsənilməsini, kadrların bilik, peşəkarlıq və ixtisas səviyyəsinin müasir tələblər səviyyəsində artırılmasını nəzərdə tutur» [5, s.340-341].

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının tarixi (1991-2003): 2 cildə, c.1, Heydər Əliyev dövrü / Bakı: Azərbaycan tarixçiləri ictimai birliyi, 2016, 704 s.
2. Prezident İlham Əliyevin «Azərbaycan Respublikası Regionlarının 2019-2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı»nın icrasının birinci ilinin yekunlarına həsr olunan konfransda nitqi // Azərbaycan qəz., Bakı, 2020, 4 fevral
3. *Qasımlı V.Ə.* İqtisadi modernizasiya / V.Ə.Qasımlı. Bakı: [n.y.], 2014, 311 s.
4. *Məmmədov Q.Ş.* Azərbaycanda torpaq islahatı: hüquqi və elmi-ekoloji məsələlər / Q.Ş.Məmmədov. Bakı: Elm, 2002, 412 s.
5. *Nuriyev Ə.X.* Azərbaycanda iqtisadi inkişaf və modernləşmə siyasətinin konseptual əsasları / Ə.X.Nuriyev. Bakı: Avropa, 2013, 422 s.
6. Prezident İlham Əliyevin «Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019-2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı»nın icrasının birinci ilinin yekunlarına həsr olunmuş konfransda nitqindən / Əliyev İ.H. İnkişaf məqsədimizdir: 108 cildə, c.100, Bakı: Azərneşr, 2020, 392 s.
7. *Rəhimli R.Z.* Dövlət qulluğunda innovasiyaların yeni mərhələsi /Azərbaycan qəz., Bakı, 2019, 23 iyun
8. *Бельх В.С.* Модернизация экономики: понятие, цели и средства // Бизнес, менеджмент и право, Екатеринбург, 2011, №1(23), с.45-49

Redaksiyaya daxil olub 23.06.2021